

agencies of other states, is proposed to be considered in two senses. One of them – is a guide, the principle of organization, which should guide the investigation process. The second – as a structural element of the methodology for investigating certain types of crimes, which should contain information about the experience of interaction of the investigator with other departments of law enforcement agencies, government agencies and public organizations, and, if necessary, with law enforcement agencies from other countries of the world (international cooperation).

The levels of international cooperation in combating crimes in the field of taxation committed by organized criminal groups are determined: bilateral (allows to take into account the peculiarities of law enforcement activities of each party to a greater extent, to agree on issues that are not equally regulated by the national legislation of each of them); regional (based on the principle of territoriality and allows taking into account the interests of the states of a particular region); universal (cooperation is carried out on the basis of Ukraine's participation in world international organizations).

Forms of international cooperation in the field of combating crime are international legal assistance (conducting investigators and other legal proceedings, etc.), extradition of a person suspected of committing a crime (extradition institute), taking over of criminal proceedings; transfer of convicts to deprivation of liberty for further execution of punishment; international search; information exchange.

Proposals have been formulated to improve the interaction of investigative units with law enforcement agencies of other states in combating organized crime in the field of taxation based on the provisions of the Second Additional Protocol to the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters of 2001 on the possibility of direct communication between the competent authorities of Ukraine and the competent ones.

Key words: taxation, organized crime, interaction, international cooperation, investigative actions, police, pre-trial investigation.

DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2023.68.12>
УДК 343.1: 343.98

Наталія Володимирівна Нестор
доктор юридичних наук, старший дослідник
заступник директора з наукової роботи

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2940-5338>
E-mail: nataliia.nestor@kndise.gov.ua

*Київський науково-дослідний інститут судових експертиз
Міністерства юстиції України*

ВЗАЄМОДІЯ СУБ'ЄКТІВ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ І ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ПРОКУРАТУРИ В СУЧАСНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ УКРАЇНИ

Стаття присвячена питанням взаємодії суб'єктів, які здійснюють судово-експертну діяльність, і органів досудового розслідування та

прокуратури в сучасному кримінальному провадженні України. Відзначаються наявні проблеми в механізмі взаємодії суб'єктів, які здійснюють судово-експертну діяльність, і органів досудового розслідування та прокуратури в сучасному кримінальному провадженні України та пропонуються шляхи розв'язання зазначених проблем.

Ключові слова: *кримінальне провадження, судово експертиза, органи досудового розслідування, органи прокуратури; взаємодія суб'єктів судово-експертної діяльності.*

Постановка проблеми. Незважаючи на безпрецедентні виклики, із якими зіштовхнулись у своїй діяльності органи правопорядку в ході збройної агресії РФ проти України, запобігання та протидія злочинності з неухильним дотриманням прав людини, посилення гарантій незалежності, розвиток міжнародного співробітництва, покращення взаємодії між собою та зі складовими сектору безпеки і оборони визначені основним пріоритетом Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки, схваленого Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023 [1].

І хоч цей план, як вказано в його заключних положеннях, безпосередньо стосується органів прокуратури, Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України, Державної прикордонної служби України, Державного бюро розслідувань, Бюро економічної безпеки України, Служби безпеки України та Державної митної служби України, реалізація його основних положень багато в чому залежить від ефективної діяльності системи судово-експертного забезпечення правосуддя, про що не випадково згадується у п. 4.7. розділу II цього ж плану [1].

Без залучення судових експертів і використання їх спеціальних знань фактично не обходиться жодне кримінальне провадження, оскільки вони спряють формуванню якісної доказової бази, а результати їхньої діяльності у вигляді висновку експерта є окремим джерелом доказів, незгода з яким повинна бути вмотивована у відповідних постанові, ухвалі, вирокі. Ціла низка визначених у процесуальному законі юридично значущих обставин провадження (причини смерті, тяжкість і характер тілесних ушкоджень тощо) встановлюється лише шляхом проведення судових експертиз. Невиконання вимог закону, зокрема ч. 2 ст. 242 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) [2], щодо призначення таких обов'язкових експертиз у кримінальному провадженні унеможлиблює здійснення правосуддя і ухвалення судових рішень по суті.

Судово-експертне забезпечення правосуддя за законом, перш за все, покладається на державні спеціалізовані установи судової експертизи, систему яких утворюють: науково-дослідні установи судових експертиз Міністерства юстиції України; науково-дослідні установи судових експертиз, судово-медичні та судово-психіатричні установи Міністерства охорони здоров'я України; експертні служби Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Служби безпеки України та Державної

прикордонної служби України. Поряд з ними діють експертні установи комунальної форми власності та судові експерти, які не є працівниками зазначених установ, а також інші фахівці (експерти) з відповідних галузей знань у порядку та на умовах, визначених законодавством. При цьому, виключно державними спеціалізованими установами здійснюється судово-експертна діяльність, пов'язана з проведением криміналістичних, судово-медичних і судово-психіатричних експертиз (ст. 7 Закону України «Про судову експертизу») [3].

Так, за статистичними даними у 2022 році з 99 104 проведених у кримінальних провадженнях експертиз науково-дослідними установами судових експертиз Міністерства юстиції України 98 278 судових експертиз були проведені на підставі постанов слідчих і прокурорів та ухвал слідчого судді або суду, що складає 78,8 % від загальної кількості усіх проведених в цих установах експертиз та експертних досліджень. Крім того, у вказаний період відбулося 9574 виїзди та відрядження експертів на місця подій та до місцезнаходження об'єктів дослідження, 1876 разів судові експерти брали участь у судових засіданнях. З метою комісійного обстеження населених пунктів Київщини, Чернігівщини та інших областей України, звільнених від російських окупантів, та вирішення ідентифікаційних та інших експертних завдань на місцях ракетних обстрілів та падіння фрагментів ракет та безпілотних літальних апаратів тільки спеціалісти Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України здійснили понад 200 виїздів та взяли участь у виконанні 4 712 експертиз (як правили, комплексних) у 1 128 кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збройною агресією рф.

Характер визначених у законодавстві процесуальних відносин, що виникають у зв'язку із призначенням і проведенням судових експертиз у кримінальному провадженні, передбачає активну взаємодію судових експертів як із суб'єктами, що призначили експертизу (залучили експерта), так і з іншими особами. Узгоджують між собою послідовність, напрями та інші аспекти своєї спільної діяльності судові експерти коли беруть участь у роботі експертних комісій. Наявність різних спеціалізованих установ судової експертизи обумовлює взаємодію їх керівників, особливо якщо мова йде про проведення комплексних експертиз із залученням судових експертів із установ, підрозділів і служб різних відомств – Міністерства юстиції України, Міністерства охорони здоров'я України та інших. Від стану організації зазначеної взаємодії прямо залежить ефективність як судово-експертної діяльності, так і діяльності органів кримінальної юстиції. Проте, слідча помилка при призначенні та проведенні судових експертиз продовжує залишатися типовим явищем кримінального судочинства України[4; 5]. Таке прикре становище в якійсь мірі обумовлене недоліками нормативно-правового регулювання взаємодії органів досудового розслідування та прокуратури з суб'єктами судово-експертної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання взаємодії суб'єктів кримінального провадження у зв'язку з використанням спеціальних знань розглядали у своїх працях Галаган В. І., Бахін В. П., Гончаренко В. Г.,

Клименко Н. І., Лисиченко В. К., Лук'янчиков Є. Д., Салтевський М. В. та інші відомі криміналісти. Перед прийняттям КПК України 2012 року на монографічному рівні цим питанням присвячені наукові дослідження Волобуєвої О. О. [6, с. 7-9], Кислиці Н. В. [7, с. 13-14], Семенова В. В. [8, с. 14], Старченка О. В. [9, с. 9-10] та інших науковців. Одне з останніх таких досліджень було проведено Чигиркіним А. О. [10, с. 25-88], але й у ньому також проблеми, обумовлені нормативно-правовим регулюванням взаємодії правоохоронних органів і суб'єктів, які здійснюють судово-експертну діяльність, залишились недостатньо висвітленими. Це ж стосується і відповідних методичних рекомендацій відомчого характеру [11].

Мета дослідження. Зазначене свідчить про необхідність здійснення наукових досліджень і нормотворчих розробок з метою удосконалення взаємодії органів досудового розслідування та прокуратури і суб'єктів судово-експертної діяльності.

Викладення основного матеріалу. У кримінальному провадженні взаємодія органів досудового розслідування, прокуратури, інших правоохоронних та судових органів і суб'єктів, які здійснюють судово-експертну діяльність, має давні традиції. Первинні витoki такої взаємодії фактично співпадають із початком функціонування органів юстиції, оскільки встановлення окремих обставин кримінальних правопорушень є неможливим без залучення тих, хто є носієм спеціальних знань у галузі медицини, техніки, хімії та інших наук.

Слово «взаємодія» тлумачиться як взаємний зв'язок між предметами у дії, а також погоджена дія між ким-, чим-небудь. Із цим словом безпосередньо пов'язані й інші слова, наприклад, «взаємодіяти», тобто «перебуваючи у зв'язку, взаємно проявляти дію або погоджено взаємно діяти, бути у взаємодії». Певний зв'язок слово «взаємодія» має зі словами «взаємовплив», «взаємозалежність» тощо [12, с. 125].

У правовій теорії є різні підходи щодо формулювання визначення взаємодії під час розслідування кримінальних правопорушень, що залежить від засад, на яких вона заснована – на положеннях закону чи підзаконних актів, від її суб'єктів – певних органів чи осіб тощо. Під взаємодією при розслідуванні злочинів розуміють засновану на законі та підзаконних нормативно-правових актах, узгоджену за метою, часом і місцем спільну діяльність усіх органів і службових осіб у процесі викриття, розслідування та попередження злочинів, що здійснюється завдяки найбільш раціональному поєднанню методів і засобів, притаманних кожному із цих суб'єктів взаємодії. Якщо її розглядають у контексті правоохоронних органів, то мають на увазі узгоджену діяльність різних ланок (елементів) однієї або декількох організаційних систем, спрямовану на досягнення спільної мети з найменшими витратами сил, засобів та часу. Окремо розглядають взаємодію слідчого і спеціаліста, взаємодію групи спеціалістів тощо, звертаючи увагу на її принципи, різні форми і види взаємодії [13, с. 80]. Не зважаючи на певне розмаїття наукових позицій у даних питаннях, спільним для них є включення до змісту взаємодії того, що вона заснована на певних правових засадах, і являє собою погоджену за метою, часом, місцем спільну діяльність

організаційно відокремлених суб'єктів, що здійснюється з найбільш раціональним поєднанням властивих їм методів і засобів.

Дійсно, взаємодія органів досудового розслідування та прокуратури з суб'єктами судово-експертної діяльності здійснюється для найбільш раціонального використання спеціальних знань судових експертів під час кримінального провадження, відповідно до положень законодавчих актів, за певними принципами, на різних рівнях (за територіальною ознакою – місцевому, регіональному, загальнодержавному, міжнародному; за ознакою відомчого характеру – внутрішньовідомчий, міжвідомчий) і в різних формах (процесуальні, організаційні, організаційно-тактичні тощо).

Взаємодія органів досудового розслідування та прокуратури з суб'єктами судово-експертної діяльності здійснюється з урахуванням дії таких важливих принципів як законність, безперервність, плановість, ефективність, комплексність, розподіл компетенції. Прийняття організаційно-тактичних рішень щодо обрання конкретної форми і виду взаємодії повинно бути обґрунтовано змістом спільних дій та їх своєчасністю.

У сучасному кримінальному провадженні України є такі основні форми взаємодії, що здійснюється безпосередньо судово-експертними установами:

1. Надання науково-технічної допомоги органам досудового розслідування, прокуратури і правосуддя під час проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій (участь у цих діях як спеціалістів).

2. Проведення експертиз за процесуальними рішеннями органів досудового розслідування, прокуратури, слідчого судді, суду.

3. Надання консультацій (письмових, усних) на звернення органів досудового розслідування, прокуратури і суду у конкретних кримінальних провадженнях.

4. Науково-методична робота зі службовими особами органів досудового розслідування, прокуратури і правосуддя.

5. Розробка за результатами узагальнення судово-експертної практики методичних рекомендацій, посібників та інших наукових праць для працівників органів досудового розслідування, прокуратури і правосуддя.

Всі ці форми пов'язані між собою єдиними принципами і загальною метою – найбільш ефективно забезпечити потреби органів досудового розслідування, прокуратури і правосуддя у використанні спеціальних знань під час здійснення кримінального провадження. Тому їх сукупність доцільно розглядати як систему, що складається з упорядкованих певним чином елементів, що взаємопов'язані між собою і утворюють єдине ціле, в якому кожний елемент так чи інакше є пов'язаним з усіма іншими. Ця система спрямована на забезпечення виконання завдань кримінального провадження, що визначені у ст. 2 КПК України [2], відіграє важливу роль у реалізації державної політики в сфері протидії кримінальним правопорушенням. Тому питання взаємодії органів досудового розслідування та прокуратури з суб'єктами судово-експертної діяльності мають завжди знаходити місце у державних програмах, планах заходів та інших офіційних документах, що стосуються концептуальних питань розвитку системи кримінальної юстиції України.

Серед зазначених форм взаємодії одна є провідною – це проведення експертиз за процесуальними рішеннями органів досудового розслідування, прокуратури, слідчого судді, суду, оскільки внаслідок її використання з'являється висновок експерта як джерело доказів. Внаслідок використання таких форм взаємодії як науково-технічної допомоги, консультації отримані завдяки спеціальним знанням відомості також можуть мати важливе значення для кримінального провадження, але вимоги щодо порядку дій спеціаліста і оформлення результатів його роботи можуть знайти своє відображення у додатках до протоколу слідчої (розшукової) дії, поясненнях спеціаліста або інших документах.

Останні дві форми взаємодії з наведеного переліку спрямовані на підвищення рівня знань слідчих, прокурорів, суддів та інших посадових осіб органів досудового розслідування, прокуратури, судових установ про нові можливості судової експертизи та інших форм використання спеціальних знань у кримінальному провадженні, створення для них літератури та інших джерел інформації наукового, методичного і довідкового характеру для самостійного використання під час здійснення кримінального провадження.

Як вже зазначалось, взаємодія слідчого, прокурора з експертом при проведенні судових експертиз може здійснюватися як у процесуальній, так і в непроцесуальній (організаційній) формах. «Процесуальна форма взаємодії – це форма, прямо передбачена нормами кримінального процесуального закону. Непроцесуальна – регламентована різного роду відомчими актами або нерегламентована законом, але витікає з його змісту і зафіксована практикою» [11, с. 39].

Проведення судової експертизи, як слідчої (розшукової) дії, складається з трьох основних етапів: початкового, основного (робочого) та завершального, на якому підводяться підсумки проведеного експертом дослідження й оформлюється висновок експерта. На всіх зазначених етапах є місце для взаємодії, але корисно починати її ще на етапі підготовки до проведення цієї слідчої (розшукової) дії, часто взаємодія продовжується після отримання стороною обвинувачення висновку експерта.

У результаті взаємодії з експертом на етапі підготовки до призначення експертизи слідчий, прокурор може отримати консультації про можливості конкретних видів експертиз і отримання внаслідок їх проведення доказової інформації при дослідженні певних речових доказів, можливість проведення певної експертизи в конкретній судово-експертній установі; про необхідні способи пакування і транспортування речових доказів; про кількість і якість зразків для порівняльних досліджень та особливості їх відбору; про коло та характер питань, які можуть бути поставлені експерту й вирішені шляхом дослідження певних об'єктів, а також про тривалість такого дослідження і вихідні дані, які повинні бути представлені експерту, крім речових доказів; про необхідність участі експерта у певних слідчих (розшукових) діях та організації допуску експерта до певних об'єктів тощо.

Враховання наданих експертом під час такої консультації рекомендацій убезпечить сторону обвинувачення від помилок при призначенні експер-

тизи та забезпечить повне і якісне її проведення у розумні строки. Якщо якісь терміни і формулювання у висновку експерта при його оцінці слідчим, прокурором не зовсім для них зрозумілі, то вони можуть звернутися до експерта за їх роз'ясненням. Це не потребує якогось процесуального закріплення.

Зрозуміло, що слідчий і прокурор у конкретному кримінальному провадженні здійснюють певне керівництво проведенням судової експертизи як слідчої (розшукової) дії, але їх роль обмежуються прийняттям рішення про залучення експерта та призначення експертизи, оцінкою результатів експертизи у вигляді висновку експерта, а також вирішенням клопотань експерта. Що стосується експерта, то відповідно до ч. 3 ст. 101 КПК України [2] він дає висновок від свого імені і несе за нього особисту відповідальність. Це означає, що він самостійно вибирає засоби, прийоми й методи дослідження і слідчий, прокурор не може впливати на цей вибір. Тому експерта слід розглядати як особу процесуально незалежну, яка зберігає самостійність у межах її компетенції.

Правовими основами взаємодії є приписи законів, зокрема положення статей 69, 70, 71, 101, 102, 242, 243 та деяких інших КПК України [2], статті 1, 4 та деякі інші Закону України «Про судову експертизу» [3] і підзаконних нормативних актів, які визначають завдання та порядок взаємодії, її організацію, права та обов'язки суб'єктів цієї діяльності. Наприклад, в пунктах 4.4, 4.5, 4.6, 4.7 Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5, визначені повноваження керівника судово-експертної установи з організації виконання комплексної експертизи, у тому числі його дії у випадку, коли така експертиза виконується експертами кількох експертних установ, а також визначені функції комісії експертів [14]. Окремі аспекти взаємодії слідчих Національної поліції з експертами регулюють Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 07.07.2017 р. № 575 [15], та Інструкція про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 03.11.2015 № 1339 [16].

Порівняння нормативних положень, що визначають процесуальні та організаційні форми взаємодії органів досудового розслідування та прокуратури з суб'єктами судово-експертної діяльності, вказує на необхідність їх упорядкування, оскільки в чинному КПК України залишилися не врегульованими питання проведення таких традиційних видів судових експертиз як додаткові, повторні, комплексні, а також відсутні норми, що визначають роль і повноваження керівників судово-експертних установ. Нормативне регулювання таких важливих у процесуальному плані питань не повинно обмежуватися лише підзаконним рівнем, оскільки в слідчій і судовій

практиці це призводить до різного сприйняття результатів діяльності суб'єктів судово-експертної діяльності в процесі доказування.

Висновки. Під взаємодією суб'єктів судово-експертної діяльності і органів досудового розслідування та прокуратури в кримінальному провадженні слід розуміти засновану на положеннях закону та підзаконних нормативно-правових актах, узгоджену за метою, часом і місцем спільну діяльність судових експертів, судово-експертних установ і органів досудового розслідування та прокуратури, спрямовану на встановлення обставин вчинення кримінальних правопорушень, що здійснюється завдяки найбільш раціональному поєднанню методів і засобів, притаманних кожному із цих суб'єктів взаємодії.

Взаємодія між органами досудового розслідування та прокуратури і суб'єктами судово-експертної діяльності здійснюється на різних рівнях і в різних формах, провідною з яких є проведення експертиз за процесуальними рішеннями органів досудового розслідування, прокуратури, слідчого судді, суду.

Взаємодія органів досудового розслідування та прокуратури з суб'єктами судово-експертної діяльності являє собою систему, що спрямована на забезпечення виконання визначених у ст. 2 КПК України завдань кримінального провадження та відіграє важливу роль у реалізації державної політики в сфері протидії кримінальним правопорушенням. Питання взаємодії органів досудового розслідування та прокуратури з суб'єктами судово-експертної діяльності повинні знаходити місце у державних програмах, планах заходів та інших офіційних документах, що стосуються концептуальних питань розвитку системи кримінальної юстиції України.

З метою удосконалення взаємодії органів досудового розслідування та прокуратури з суб'єктами судово-експертної діяльності в положеннях статей 242, 243 чинного КПК України, що встановлюють підстави проведення експертизи і залучення експерта у кримінальному провадженні, доцільно було б передбачити підстави для проведення додаткових, повторних і комплексних судових експертиз та врегулювати порядок їх проведення із визначенням ролі і повноважень керівника судово-експертної установи.

Перелік посилань

1. Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки, схваленого Указом Президента України від 11.05.2023 № 273/2023. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#Text> (дата звернення 15.05.2023).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI Офіц. веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>

References

1. Comprehensive strategic plan for reforming law enforcement agencies as part of the security and defense sector of Ukraine for 2023-2027, approved by the Decree of the President of Ukraine dated 11.05.2023 No 273/2023. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#Text> (access date 15.05.2023) (in Ukrainian).
2. Criminal Procedure Code of Ukraine: Law of Ukraine as of 13.04.2012 No. 4651-VI. The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/>

- laws/show/4651-17#Text. (дата звернення 15.05.2023).
3. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення 15.05.2023).
4. Щербакова Г. Типові помилки, що допускаються при призначенні та проведенні експертиз під час досудового слідства. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2011. № 1. С. 58-62.
5. Бідняк Г. С., Чечель А. О. Окремі слідчі помилки під час призначення судових експертиз. *Актуальні питання криміналістики та судової експертизи* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 19 листоп. 2020 р.) Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. С. 108-111.
6. Волобуєва О. О. Взаємодія слідчого з фахівцями під час збору інформації про особу, яка скоїла злочин: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Донецьк, 2005. 20 с.
7. Кислиця Н. В. Організаційно-правові основи діяльності криміналістичних підрозділів в ОВС України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2004. 20 с.
8. Семенов В. В. Спеціальні знання в розслідуванні злочинів (зміст, організація використання): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2006. 20 с.
9. Старченко О. В. Місце і роль зовнішньої взаємодії у слідчій діяльності: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2007. 19 с.
10. Чигиркін А. О. Взаємодія слідчого з експертними підрозділами під час розслідування порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту: rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (access date 15.05.2023) (in Ukrainian).
3. On Forensic Expertise: Law of Ukraine of 25.02.1994 No 4038-XII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (access date 15.05.2023) (in Ukrainian).
4. Shcherbakova, H. (2011). Typical mistakes made during the appointment and conduct of examinations during the pre-trial investigation. *Bulletin of the National Prosecution Academy of Ukraine*. No. 1. P. 58-62 (in Ukrainian).
5. Bidniak, H. S., Chechel, A. O. (2020). Some investigative errors during the appointment of forensic examinations. *Topical issues of criminalistics and forensic examination: proceedings of the all-Ukrainian conference*. (Kyiv, Nov. 19). Kyiv. P. 108-111 (in Ukrainian).
6. Volobueiva, O. (2005). Interaction of the investigator with specialists during the collection of information about the person who committed the crime: extended abstract of Candidate's thesis of Juridical Sciences: 12.00.09. Donetsk. 20 p. (in Ukrainian).
7. Kyslytsia, N. V. (2004). Organizational and legal bases of forensic units in the Department of Internal Affairs of Ukraine: extended abstract of Candidate's thesis of Juridical Sciences: 12.00.07. Kharkiv. 20 p. (in Ukrainian).
8. Semenov, V. V. (2006). Special knowledge in the investigation of crimes (content, organization of use): extended abstract of Candidate's thesis of Juridical Sciences: 12.00.09. Kyiv. 20 p. (in Ukrainian).
9. Starchenko, O. V. (2007). The place and role of external interaction in investigative activity: extended abstract of Candidate's thesis of Juridical Sciences: 12.00.09. Kharkiv. 19 p. (in Ukrainian).
10. Chyhyrkin, A. O. (2021). Interaction of the investigator with expert departments during the investigation of violations of road safety rules or operation of vehicles:

- Дисертація ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2021. 275 с.
11. Методичні рекомендації щодо організації взаємодії слідчого, прокурора, експерта та інших учасників кримінального провадження при призначенні та проведенні експертиз / Автори: Єні О. В., Луканьова Г. А., Коваленко Л. Б., Слободзян А. П. та інші; схвалено науково-методичною радою при Генеральній прокуратурі України 13.02.2015 /протокол №1/. Київ, 2015. 61 с.
12. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь, 2005. 1728 с.
13. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 20 : Криміналістика, судова експертиза, юридична психологія / Редкол. : В. Ю. Шепітько (голова) та ін.; Нац. акад. прав, наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2018. 952 с.
14. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: наказ Міністерства юстиції України від 08.10.98 № 53/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення 15.05.2023).
15. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07.07.2017 № 575. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text> (дата звернення 15.05.2023).
16. Про затвердження Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в
- Candidate's thesis of Juridical Sciences: 12.00.09. Kyiv. 275 p. (in Ukrainian).
11. Yeni, O. V., Lukanova, H. A., Kovalenko, L. B., Slobodzyan, A. P. et all. (2015). Methodical recommendations on the organization of interaction between the investigator, prosecutor, expert and other participants in criminal proceedings in the appointment and conduct of examinations. Kyiv. 61 p. (in Ukrainian).
12. Busel, V. T. (Ed.) (2005). Comprehensive explanatory dictionary of the modern Ukrainian language (with additions). Kyiv. 1728 p. (in Ukrainian).
13. Shepitko, V. Yu. (Ed.) (2018). Comprehensive Ukrainian legal encyclopedia: in 20 vols. Vol. 20. Kharkiv. 952 p. (in Ukrainian).
14. On approval of the Instruction on the appointment and conduct of forensic examinations and expert research and scientific and methodological recommendations on the preparation and appointment of forensic examinations and expert research: Order of the Ministry of Justice of Ukraine dated 08.10.98 No 53/5. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (access date 15.05.2023) (in Ukrainian).
15. On approval of the Instruction on the organization of interaction of pre-trial investigation bodies with other bodies and units of the National Police of Ukraine in the prevention of criminal offenses, their detection and investigation: Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated 07.07.2017 No. 575. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text> (access date 15.05.2023) (in Ukrainian).
16. On approval of the Instruction on the procedure for involving employees of pre-trial investigation bodies of the police and the Expert Service of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine as specialists to participate

проведенні огляду місця події: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 03.11.2015 № 1339. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15#n14> (дата звернення 15.05.2023).

in the inspection of the scene: Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated 03.11.2015 No. 1339. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15#n14> (access date 15.05.2023) (in Ukrainian).

INTERACTION OF SUBJECTS OF FORENSIC EXPERT ACTIVITIES AND PRE-TRIAL INVESTIGATION BODIES AND THE PROSECUTOR'S OFFICE IN MODERN CRIMINAL PROCEEDINGS IN UKRAINE

N. Nestor

The article deals with the issues of interaction between the subjects engaged in the forensic expert activity and the bodies of pre-trial investigation and the prosecutor's office in modern criminal proceedings in Ukraine. The existing problems in the mechanism of interaction between the subjects engaged in forensic expert activities and the bodies of pre-trial investigation and the prosecutor's office in modern criminal proceedings of Ukraine are noted and ways to solve these problems are proposed.

It is noted that despite the unprecedented challenges faced by law enforcement agencies in their activities during the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, the implementation of the main provisions of the Comprehensive Strategic Plan for Reforming Law Enforcement Agencies as part of the Security and Defense Sector of Ukraine for 2023-2027, approved by the Decree of the President of Ukraine dated May 11, 2023 No. 273/2023, largely depends on the effective operation of the system of forensic expert support of justice.

The nature of procedural relations arising in connection with the appointment and conduct of forensic examinations in criminal proceedings implies active interaction of forensic experts and the entities that appointed the examination, and other persons. The state of organization of this interaction directly depends on the effectiveness of both forensic activities and the activities of criminal justice bodies. However, investigative error in the appointment and conduct of forensic examinations continues to be a typical phenomenon of criminal justice in Ukraine, which is caused by the shortcomings of the legal regulation of the interaction of pre-trial investigation bodies and the prosecutor's office with the subjects of forensic activity.

Various approaches to determining the interaction between pre-trial investigation bodies and the prosecutor's office and subjects of forensic activity are considered. It is indicated that it is carried out with the aim of the most rational use of special knowledge during criminal proceedings, in accordance with the law, according to certain principles, at different levels and in different forms. The main forms of interaction carried out by forensic expert institutions have been characterized, among which one is the main one conducting examinations on procedural decisions of pre-trial investigation bodies, prosecutor's office, investigating magistrate, and court, since as a result of its use, an expert's opinion appears as a source of evidence.

Based on the analysis of the provisions of normative legal acts that determine the procedure for interaction between pre-trial investigation bodies, prosecutors and

subjects of forensic expert activity in criminal proceedings, it is concluded that it is necessary at the level of law to regulate the issues of conducting such traditional types of forensic examinations as additional, repeated, comprehensive, as well as to determine the powers of heads of forensic institutions.

Key words: criminal proceedings, forensic examination, pre-trial investigation bodies, prosecutor's offices; interaction of subjects of forensic activity.

DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2023.68.13>

УДК 343.9

Олена Миколаївна Цільмак
доктор юридичних наук, професор,
завідувачка кафедри психології

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7348-4876>

E-mail: cilmalen@gmail.com

Національний університет «Одеська юридична академія»

МНЕСТИЧНІ ПРИЧИНИ НЕНАВМИСНОГО НАДАННЯ ОСОБОЮ НЕДОСТОВІРНИХ ПОКАЗАНЬ ПІД ЧАС СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

У статті розкрито сутність основних мнестичних причин ненавмисного надання особою недостовірних показань під час слідчих (розшукових) дій. Серед яких можна виділити витіснені спогади та різновиди порушень пам'яті (дисмнезії та парамнезії). Підкреслено, що слідчий повинен добре знати змістовну сутність основних видів порушень пізнавальних, вольових, емоційних та мотиваційних процесів і станів, а також критерії їх діагностики.

Ключові слова: верифікація, мнестичні причини, недостовірні показання, попереднє слідство, порушення пам'яті, слідчі (розшукові) дії, слідчий

Постановка проблеми. Слідча діяльність процесуально багатогранна та багатоаспектна, тому для досягнення ефективних результатів під час її здійснення, слід інтегрально використовувати різноманітні сучасні здобутки науки та техніки, у тому числі – психіатрії, психофізіології, нейропсихології, патопсихології, психології та ін. Запровадження яких приведе до економії людських і матеріальних ресурсів, а також об'єктивності, надійності й достовірності доказів і результатів діяльності.

Слід підкреслити, що слідчий повинен добре розумітися на різноманітних причинах свідомого чи несвідомого викривлення або повідомлення особою неправдивих показань. Ці причини умовно можна класифікувати на такі групи як:

– *психологічні причини* – це ті, що пов'язані з індивідуально-психологічними особливостями людини, які обумовлюють неправдиві або викривлені